

วัฒนธรรมการมัดเท้าจากนวนิยายแปล เรื่อง “จดหมายลับไปเหอ”

The Feet-binding Culture in the Translated Novel “Snow Flower and the Secret Fan”

ณัฐธิดา จำปาปู้^{*1} รัตมณี เดชหามาตย์² และภุมรินทร์ ภิรมย์เลิศอมร³

Nattida Champapung^{*1} Ratmanee Dathamard² Phoommarin Phiromlertamorn³

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมการมัดเท้าจากนวนิยายแปลเรื่อง “จดหมายลับไปเหอ” นี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการมัดเท้าของผู้หญิงชาวจีนในสมัยโบราณผ่านนวนิยายแปลเรื่อง “จดหมายลับไปเหอ” โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และทำการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการศึกษาด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมการมัดเท้าของจีนนับเป็นวัฒนธรรมปฏิบัติที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับของชาวจีนในอดีต มีการสืบทอดความเชื่อจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อต่าง ๆ ของชาวจีนในอดีตทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1. ความเชื่อเรื่องความสำคัญของเท้าและค่านิยมความงามของ

* Corresponding author, e-mail: nattida.ch98@gmail.com

¹ นิสิตปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

¹ Undergraduate student, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

² นิสิตปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

² Undergraduate student, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

³ Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

หญิงจีน 2. ความเชื่อการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชินแสและแม่สื่อ 3. ความเชื่อเรื่องการเย็บและปักลายรองเท้า 4. ความเชื่อเรื่องขั้นตอนการมัดเท้า ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ประเพณีการมัดเท้าได้ยุติลง แต่ก็ได้กลายเป็นร่องรอยอันเจ็บปวดสำหรับผู้หญิงที่มีโอกาสลืมเลือนได้

คำสำคัญ: วัฒนธรรมการมัดเท้า จดหมายลับไปเหอ ความเชื่อ ค่านิยม หญิงจีน

Abstract

A study of the feet-binding culture in the translated novel “Snow Flower and the Secret Fan” was a qualitative research, that aims to study the beliefs of women related to the Chinese feet-binding culture in ancient times. The data were collected from various Chinese Feet-binding culture documents, data was analysed and presented using descriptive analysis. The results showed that Chinese Feet-binding culture was an important and popular practice of Chinese people in the past. The beliefs have been passed down from generation to generation. This culture reflected the beliefs of Chinese people in the past in four aspects; 1. beliefs in the importance of feet and beauty values of Chinese women 2. beliefs in the worship of sacred things, beliefs about fortune teller and matchmakers 3. beliefs about embroidering shoes 4. beliefs before and after tying the feet. Even the tradition of Chinese feet-binding had ceased, it has become a painful mark for women that cannot be forgotten.

Keywords: Snow Flower and the Secret Fan Feet-binding culture Beliefs Values Chinese women

บทนำ

มนุษย์ทุกสังคมล้วนแต่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป วัฒนธรรมเหล่านี้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และสังคมได้เป็นอย่างดี “วัฒนธรรม” มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่งที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี วิทยาการ และทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2542: 85) สามารถกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมคือทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของผู้คน โดยมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

“ความเชื่อ” หมายถึง เห็นตามด้วย มั่นใจ ไว้วางใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) “ความเชื่อก่อให้เกิดภาวะทางจิตขึ้นในบุคคลซึ่งอาจจะเป็นพื้นฐานสำหรับการกระทำ โดยสมัครใจของบุคคลนั้น ความเชื่ออาจมีพื้นฐานจากหลักฐานข้อเท็จจริงที่เชื่อได้ หรือมีพื้นฐานความเด็ดฉันทันทีจากการนี้รู้เอาเอง หรือจากลักษณะที่ทำให้เกิดความเข้าใจไขว่เขวก็ได้...” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532) ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า “ความเชื่อคือที่มาของวัฒนธรรม เพราะความเชื่อเป็นแนวทางในการกำหนดวิถีชีวิต ทำให้เกิดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับจารีตประเพณี กฎเกณฑ์ กติกา ระบบระเบียบการปฏิบัติตน และแนวทางของกิจกรรมสังคมต่าง ๆ ในสังคม” (ลัญจกร นิลกาญจน์, 2561)

ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ในขณะเดียวกันก็มี วัฒนธรรมและความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมามากมายและหลากหลาย “การมัดเท้า” (缠足 chán zú) เป็นวัฒนธรรมโบราณอย่างหนึ่งของจีน ที่ได้รับความนิยมในกลุ่มผู้หญิงส่วนหนึ่งของจีนในบางยุคสมัย เป็นการมัดเท้าให้เล็กขนาดไม่เกิน 3 นิ้ว ดังนั้นจึงมีชื่อเรียกว่า “ดอกบัวทองคำสามนิ้ว” (三寸金莲 sān cùn jīn lián) หากไม่สามารถมัดเท้าให้ได้ขนาดเล็กกว่า 3 นิ้ว ก็จะมีชื่อเรียกต่างกันไป กล่าวคือ เท้าขนาด 3-4 นิ้ว จะเรียกว่าเท้า “ดอกบัวเงิน” (银联 Yín lián) และหากเท้าขนาดใหญ่กว่า

4 นิ้ว จะเรียกว่าเท้า “ดอกบัวเหล็ก” (铁莲 Tiě lián) (Liu Yuting et al, 2021) จะเห็นได้ว่าคนในสมัยโบราณเชื่อว่าเท้ายิ่งเล็กก็จะยิ่งทรงคุณค่า

วัฒนธรรมการมัดเท้าไม่แน่ชัดว่ากำเนิดมาตั้งแต่สมัยใด ปัจจุบันนักวิชาการได้มีการสันนิษฐานไว้แตกต่างกัน 3 ยุคสมัย คือ ยุคราชวงศ์เหนือ-ใต้ ยุคราชวงศ์ถัง และยุคราชวงศ์สิบอาณาจักร แต่ข้อสันนิษฐานที่ค่อนข้างเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง คือ ยุคราชวงศ์สิบอาณาจักร (Wang & Liu, 2012) ซึ่งในยุคนี้มีราชวงศ์ถังใต้ ซึ่งมีกษัตริย์นามว่าหลี่โฮ่วจู่ (李后主 Li Hòuzhǔ) หรือ หลี่ยวี่ (李煜 Li Yù) ทรงมีพระสนมที่มีความสามารถในการร่ายรำอ่อนช้อย พระองค์จึงรับสั่งให้พระสนมใช้ผ้าพันเท้าจนโค้งงอตั้งพระจันทร์เสี้ยว แล้วสวมถุงเท้าขึ้นไปร่ายรำบนฐานดอกบัวที่ได้มีรับสั่งให้สร้างขึ้น ขณะที่พระสนมร่ายรำโอบยิบอยู่บนดอกบัวนั้น พระองค์ทรงพอพระทัยเป็นอย่างมาก (Guo, 2008) สามารถกล่าวได้ว่าการมัดเท้ามีต้นกำเนิดมาจากการร่ายรำ (Liang Xia, 2017) นับแต่นั้นมาการมัดเท้าเช่นนี้จึงได้ค่อย ๆ แพร่หลายเป็นที่นิยมในหมู่ลูกสาวของเหล่าขุนนางและสังคมชั้นสูง และค่อย ๆ แพร่หลายไปสู่สามัญชนจนกลายเป็นประเพณีความเชื่อที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา จนได้รับความนิยมสูงสุดในสมัยราชวงศ์หมิง ในยุคแรกของการมัดเท้า นั้น ถือว่าเป็นสิ่งสวยงามที่ประดับบนเรือนร่างของผู้หญิง แต่เมื่อการมัดเท้าได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ ความรุนแรงที่นำมาซึ่งความเจ็บปวดก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงทำให้การมัดเท้าไม่ได้เป็นสิ่งสวยงามที่ผู้หญิงแสวงหาอีกต่อไป (Wang, 2020) ต่อมาในสมัยราชวงศ์ชิง มีการประกาศห้ามหลายครั้ง ทำให้การมัดเท้าได้ลดความนิยมลง จนกระทั่งหายไป ในที่สุด (Ding, 2020)

วัฒนธรรมการมัดเท้า เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความสวยงามของผู้หญิงจีน ในสมัยโบราณที่ต้องแลกมาด้วยความเจ็บปวด นวนิยายเรื่อง “Snow Flower and the Secret Fan” (雪花和秘密的扇子 Xuěhuā hé mìmì de shànzi) เป็นผลงาน นวนิยายของ “ลิซ่า ซี” นักเขียนหญิงสัญชาติอเมริกัน ซึ่งเขียนเป็น

ภาษาอังกฤษ และถูกนำมาแปลเป็นภาษาอื่น ๆ ทั้งหมด 35 ภาษา และสำนักพิมพ์ สันสกฤตได้นำมาแปลเป็นภาษาไทยในชื่อ “จดหมายลับไปเหอ” โดยนักแปล วิภาดา กิตติโกวิท ผลงาน “จดหมายลับไปเหอ” เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มีความโดดเด่น เนื่องจากนักเขียนได้สืบค้นหลักฐานและข้อมูลจากแหล่งประวัติศาสตร์ ที่มีอยู่จริง ลงพื้นที่จริง ณ มณฑลเหอหนาน ประเทศจีน ได้ไปสัมผัส พูดคุย และสัมภาษณ์ แล้วถ่ายทอดเรื่องราวอย่างลึกซึ้งที่คนในยุคปัจจุบันไม่อาจเข้าถึงได้ มีเนื้อหาสะท้อนแง่มุมที่ซ่อนอยู่ของวัฒนธรรมจีนได้อย่างละเอียดละไม วิถีชีวิตของผู้หญิงจีนในสมัยอดีตที่ถูกบีบคั้นอย่างรุนแรง มีการดำเนินเรื่องจากชีวิตของผู้หญิงจีน เผ่าเข้าในปลายศตวรรษที่ 19 ที่อาศัยอยู่ในชนบทห่างไกล ในมณฑลเหอหนาน ประเทศจีน โดยมี “ไปเหอ” เป็นตัวเอกของเรื่อง ที่ผู้เขียนได้ใช้เป็นสื่อในการบอกเล่าถึง ความ รันทดของเด็กผู้หญิงชาวจีน โดยถูกมองว่าไร้ค่า เทียบไม่ได้กับบุตรชาย และการจะยกฐานะของตนเองได้นั้น ต้องผ่านการมัดเท้าให้ได้ขนาดที่เหมาะสม เพื่อจะได้มีโอกาสแต่งงานกับสามีที่มีฐานะดีกว่าตนเอง ในขณะเดียวกันการมัดเท้า ทำให้รูปร่างเท้าของผู้หญิงผิดแปลกไปจนไม่สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ ดังนั้น เมื่อแต่งงานไปแล้ว ผู้หญิงเหล่านี้ต้องอาศัยพึ่งพาสามีตัวเอง บางครั้งต้องยินยอมอยู่ แต่ในบ้าน โดนสามีตำหนิ ดุด่า ความมั่นใจและความมีอิสระที่ผู้หญิงเหล่านี้สูญเสียไป กลับเป็นสิ่งที่ผู้ชายต้องการ เพียงเพื่อต้องการแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงคือวัตถุ ในครอบครองของตนเท่านั้น (Wang, 2020)

การศึกษาความเชื่อของชาวจีนเกี่ยวกับวัฒนธรรมการมัดเท้าจึงเป็นสิ่งที่ น่าสนใจ อันจะทำให้ทั่วโลกเข้าใจในประวัติศาสตร์และความคิดของชาวจีนมากขึ้น อีกทั้งนวนิยายเรื่องจดหมายลับไปเหอยังได้มีการนำเสนอมุมมองที่ผู้หญิงจีนได้ประสบ อย่างไม่ปรากฏในนวนิยายเรื่องอื่น ๆ ดังนั้นการศึกษาความเชื่อของชาวจีนที่สะท้อน ผ่านนวนิยายเรื่อง “จดหมายลับไปเหอ” จะทำให้สามารถเข้าใจถึงความสำคัญของ

วัฒนธรรมการมัดเท้าที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในยุคปลายศตวรรษที่ 19 รวมถึงความรู้สึกนึกคิดของชาวจีนในสมัยนั้นเป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงความเชื่อที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมการมัดเท้าของผู้หญิงชาวจีนในสมัยโบราณผ่านนวนิยายแปลเรื่อง “จดหมายลับไปเหอ”

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมการมัดเท้าของจีนที่สะท้อนผ่านนวนิยายแปลเรื่อง “จดหมายลับไปเหอ” โดยนักแปลวิภาดา กิตติโกวิท ซึ่งแปลจากหนังสือต้นฉบับเรื่อง Snow Flower and the Secret Fan ที่แต่งโดย ลิซ่า ซี และตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2549

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิจัยเอกสาร แล้วเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนา (Description) โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาเนื้อหาจากนวนิยายแปลเรื่อง “จดหมายลับไปเหอ”
2. ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมการมัดเท้าของจีน
3. วิเคราะห์จัดประเภทเนื้อหาประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อที่เกี่ยวกับการมัดเท้า
4. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าวัฒนธรรมการมัดเท้าเป็นความเชื่อที่นิยมในหมู่สตรีจีนโบราณที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นการประเมินคุณค่าและความงามของหญิงสาวโดยใช้ขนาดของเท้าเป็นเกณฑ์มาตรฐานเท้า “ดอกบัวทองคำสามนิ้ว” ได้ถูกนำมาเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความสวยงามของหญิงจีนในสมัยโบราณที่ต้องแลกมาด้วยความเจ็บปวดอันไม่สามารถบรรยายความรู้สึกได้ ดังที่เกรียงไกร กองเส็ง (2559: 7) ได้กล่าวไว้ว่า “ความงามของการมัดเท้ามีความสำคัญต่อหญิงจีนมาก ชาวจีนมีความเชื่อกันว่าผู้หญิงคนใดที่มีเท้างามอันเกิดจากการมัดเท้า จะมีชายที่มีฐานะร่ำรวยมาสู่ขอเป็นภรรยา และผู้หญิงที่มัดเท้ายังแสดงถึงความเป็นผู้ดีเกิดในตระกูลสูงศักดิ์ เนื่องด้วยเมื่อเวลาเดินไปทิศทางไหนก็จะมีคนรับใช้คอยจูง ที่สำคัญคือผู้หญิงเหล่านี้ จะได้รับการยกเว้นจากการทำงาน เพราะถือว่าเป็นการแลกกับการทำให้เท้าพิการ ผิดรูปร่างไปจากเดิม และผู้หญิงจีนคนใดไม่มัดเท้าจะถูกมองว่าเป็นชนชั้นต่ำ เป็นพวกใช้แรงงาน”

จากการศึกษาวัฒนธรรมที่จีนสะท้อนจากนวนิยายเรื่อง “จดหมายลับไปเหอ” สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อเรื่องความสำคัญของเท้า และค่านิยมความงามของหญิงจีน

ในสมัยโบราณผู้หญิงจีนจำนวนมากที่ให้ความสำคัญกับเท้า และเชื่อว่าสิ่งที่สวยงามยิ่งกว่าการมีรูปร่างหน้าตาที่สละสลวย คือการมีเท้าที่เล็กขนาดไม่เกิน 3 นิ้ว ผู้หญิงที่มีเท้าเล็กจะเป็นผู้ที่มีวาสนาดีและมีความงดงามมากกว่าผู้หญิงที่มีขนาดเท้าโต และจะทำให้ผู้หญิงมีอนาคตที่ดี ชาวจีนจึงมีค่านิยมในการมัดเท้าให้มีขนาดเล็กจากการศึกษาพบว่านวนิยายได้มีการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของเท้าและค่านิยมในด้านความงามของผู้หญิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“การมัดเท้าของฉันเริ่มช้าไปกว่าที่คิดไว้มาก โดยทั่วไป เด็กหญิงตระกูลใหญ่ในเมืองจะเริ่มมัดเท้ากันตั้งแต่สามขวบ ส่วนในบางมณฑลที่

ห่างไกล กว่าเด็กหญิงจะเริ่มมัดเท้าก็อาจจะอายุสิบสามปีแล้ว กระจุกจะไม่หัก จึงมักทำแค่ห่อผ้าไว้หลวมๆเพียงชั่วคราว เพื่อให้ดูมีเสน่ห์สำหรับสามี ในอนาคตเท่านั้น พอแต่งงานก็ปล่อยให้มันเป็นอิสระอีกครั้ง แล้วพวกเธอก็จะสามารถไปทำงานในไร่ร่วมกับสามีได้ เด็กหญิงที่ยากจนที่สุดจะไม่มัดเท้าเลย และเรารู้ดีถึงจุดจบของพวกเธอ คือ ถ้าไม่ถูกขายไปเป็นคนรับใช้ ก็อาจกลายเป็น ‘สะใภ้เด็ก’” (หน้า 39)

เด็กผู้หญิงไม่ว่าจะกำเนิดในตระกูลใหญ่หรือกำเนิดในชนบทก็ตาม ล้วนแต่ให้ความสำคัญกับการมัดเท้าทั้งนั้น แต่อาจมีความแตกต่างกันในด้านของเวลาที่เริ่มทำการมัดเท้า จากการศึกษาพบว่าเด็กหญิงในตระกูลใหญ่จะเริ่มทำการมัดเท้าเร็วกว่า เนื่องจากมีคนรับใช้คอยช่วยเหลือ และไม่ต้องทำงานใด ๆ แต่เด็กหญิงในชนบทจะเริ่มมัดเท้าช้ากว่า และทำเพียงห่อผ้าไว้หลวม ๆ ชั่วคราวเท่านั้น เพราะเมื่อโตขึ้นหลังจากแต่งงานแล้ว ผู้หญิงเหล่านี้ก็ยังสามารถจะทำงานได้อีก ส่วนเด็กหญิงที่ครอบครัวมีฐานะยากจนจะไม่มีอาการมัดเท้า จึงมักจะถูกขายไปเป็นคนรับใช้หรืออาจจะกลายเป็นสะใภ้เด็ก ซึ่งถูกขายให้กับครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวย เมื่อโตขึ้นจนสามารถมีลูกได้ก็จะถูกนำไปเป็นสะใภ้ที่มีสถานะเป็นเพียงเสมือนเครื่องให้กำเนิดบุตรเท่านั้น เด็กหญิงที่กำเนิดในครอบครัวที่ยากจนเหล่านี้จะไม่มีอาการมัดเท้า และไม่สามารถยกสถานะตัวเองให้สูงขึ้นได้ การมัดเท้าเป็นเครื่องมือในการเพิ่มมูลค่าให้กับหญิงสาวในสมัยนั้น แต่ไม่ว่าหญิงสาวในสมัยนั้นจะเจ็บปวดจากการมัดเท้าเพียงใดก็ตาม พวกเธอกลับมักถูกห้ามไม่ให้พูดเรื่องเท้า มิเช่นนั้นจะไม่เป็นกุลสตรี เนื่องด้วยเชื่อว่าการสนทนาเรื่องนี้จะไปปลุกเร้าตัณหาของผู้ชาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเพียงแค่มัดเท้าก็สามารถกระตุ้นอารมณ์ทางเพศของผู้ชายได้มากกว่าการมีใบหน้าที่สวยงาม

การมีขนาดเท้าดอกบัวที่สมบูรณ์แบบจะทำให้ในอนาคตได้พบเจอแต่ความสุข ทั้งด้านการแต่งงาน การกำเนิดลูกชายเพื่อสืบสกุล นอกจากนี้ยังเห็นถึงความงามของเท้าจะต้องประกอบด้วยลักษณะเจ็ดประการ คือ เล็ก แคบ ตรงแหลม โคน อ่อนนุ่ม

กลิ่นหอม และยาว โดยขนาดของเท้าต้องไม่เกินสามนิ้ว และต้องมีรูปร่างเหมือนดอกบัวตูม ส้นเท้าเต็มและกลมค้อย ๆ เรียวเล็กไปยังปลายเท้า ดังข้อความต่อไปนี้

“การมัดเท้าจะทำให้ฉันพร้อมสำหรับการแต่งงานมากขึ้น อันจะนำฉันเข้าหาความรักและปิติสูงสุดในชีวิตหญิง นั่นคือ ให้กำเนิดลูกชาย เพื่อจุดหมายนั้น ฉันมุ่งหวังจะได้เท้าน้อย ๆ ที่งามพร้อมด้วยลักษณะเจ็ดประการ คือ เล็ก แคบ ตรงแหลม โค้ง และต้องอ่อนนุ่ม มีกลิ่นหอม ในลักษณะทั้งหมดนี้ ความยาวสำคัญที่สุด ไม่เกินเจ็ดเซนติเมตรหรือสามนิ้วได้จะสวยที่สุด รูปทรงตามมาเป็นอันดับสอง เท้าที่สวยงามต้องมีรูปร่างเหมือนดอกบัวตูม ส้นเท้าต้องเต็มและกลม ค้อย ๆ เรียวเล็กไปยังปลายเท้า น้ำหนักทั้งหมดจะตกอยู่ที่หัวแม่เท้า นั่นหมายความว่าต้องมัดจนนิ้วเท้าและกระดูกหลังเท้าหักเสียก่อน แล้วจึงตัดให้งอกกลับส้นเท้า จนท้ายที่สุด จะเหลือช่องเล็ก ๆ ระหว่างปลายกับส้นเท้า ในขนาดที่พอจะซ่อนเหรียญเงินในลักษณะตั้งฉากได้เท่านั้น ถ้าฉันทำได้ถึงขนาดนั้น ความสุขนั้นเองคือรางวัล” (หน้า 55)

ความเจ็บปวดจากการมัดเท้าเป็นสิ่งที่เด็กหญิงจ๊กต้องเผชิญและพยายามยอมรับให้ได้ แม้ว่าเท้าที่ถูกมัดจะทำให้เจ็บปวดและอยากแกะผ้าที่มัดไว้ออกมาเพียงใดก็มักจะถูกห้าม และมักจะถูกเยียนตี ดุด่า จากผู้เป็นแม่อยู่เสมอ

“เราทั้งสามต่างพยายามฉีกทิ้งผ้าที่มัดไว้ มีชั้นหม่อมคนเดียวที่ฉีกออกได้ข้างเดียว แม่เยียนแขนขาแกและจับมัดใหม่ สั่งให้แกเดินเพิ่มอีกสิบรอบเป็นการลงโทษ แม่จับตัวน้องเขย่าอย่างแรงครั้งแล้วครั้งเล่า ถามว่า เจ้าอยากเป็นสะใภ้ได้กรี? มันยังไม่สายเกินไปนะ ถ้ายังดี้อ เจ้าได้เจอจุดจบอย่างนั้นแน่!” (หน้า 61)

จะเห็นได้ว่าตัวแม่เองก็เคยผ่านสถานการณ์เช่นนี้มาก่อน จึงรู้ว่า หากลูกสาวไม่มัดเท้า อนาคตของพวกเธอจะเป็นอย่างไร หากหญิงใดไม่ผ่านการมัดเท้าก็จะมี

ชายใดเหลียวแล ดังนั้นจึงทำให้ผู้เป็นแม่ต้องคอยเคี่ยวเข็ญจนกว่าการมัดเท้าจะเสร็จสมบูรณ์ ลูกสาวจึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้หญิงที่สวยงามและเพียบพร้อม

“...รู้แต่ว่าขนาดของเท้าจะตัดสินว่าฉันจะได้แต่งงานกับคนประเภทใด เท้าเรียวยาวเล็กของฉันจะเป็นสิ่งที่ไปยืนยันกับสามีและครอบครัวสามีในอนาคตว่า ฉันเป็นคนมีวินัย และมีความสามารถที่จะอดทนต่อความเจ็บปวดของการให้กำเนิด...” (หน้า 70)

“เป็นไปดังคำทำนายของคุณนายหวัง เท้าบัวทองของฉันนำไปสู่การหมั้นหมายที่โชคดี นางจัดการให้ฉันได้แต่งงานเข้าไปในตระกูลใหญ่ ซึ่งดีที่สุดในดวงใจ” (หน้า 128)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ขนาดของเท้าสามารถเป็นตัวกำหนดว่าหญิงสาวจะได้หมั้นหมายและออกเรือนกับชายใด นอกจากนี้ครอบครัวของฝ่ายชายยังมีความเชื่อว่าการมีเท้าเรียวยาวเล็กยังแสดงให้เห็นว่าหญิงสาวเป็นคนมีวินัยและมีความสามารถที่จะอดทนต่อความเจ็บปวดในการให้กำเนิดบุตร

“เด็กคนนี้น่ารักมาก แต่บัวทองสามนิ้วนี้สำคัญต่อชีวิตยิ่งกว่าหน้าสวย ๆ เป็นไหน ๆ ใบหน้างามเป็นของขวัญที่สวรรค์ประทาน แต่เท้าเล็กจะเปลี่ยนสถานะทางสังคมได้...จะทำให้พวกเจ้าได้เส้นสายดี ๆ ได้สินสอดงามและได้การคุ้มครองทางการเมืองและการเงินในระยะยาว” (หน้า 47)

จากความเชื่อและวิถีชีวิตเหล่านี้ สามารถเห็นได้ว่าวัฒนธรรมการมัดเท้าในอดีตนั้นสำคัญต่อชีวิตมากกว่าการมีใบหน้าที่งดงาม เนื่องจากการมีเท้าเล็กจะสามารถเปลี่ยนสถานะทางสังคมของหญิงสาวได้

2. ความเชื่อเรื่องการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชินแสและแม่สื่อ

การมัดเท้าของชาวจีนในสมัยโบราณนั้นให้ความสำคัญกับเวลาเป็นอย่างมาก ก่อนจะเริ่มทำการมัดเท้าทุกครั้งจะมีการเชิญชินแสหาฤกษ์ยามมงคลในการมัดเท้า ซึ่งเชื่อว่าจะเพิ่มความเป็นสิริมงคลให้กับหญิงสาว และเชื่อว่าช่วงเวลาที่ดีที่สุดในการมัดเท้า

คือฤดูใบไม้ร่วง เนื่องจากมีสภาพอากาศหนาวที่กำลังจะมาถึง จะช่วยให้เท้าชาและ
ไม่มีความรู้สึกใด ๆ จึงทำให้ง่ายแก่การหักเท้า และซินแสก็เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อ
สังคมในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า “...ซินแสคนนี้มองเห็น
บางอย่างในตัวฉัน และได้เปลี่ยนวิถีชีวิตของฉันไปโดยสิ้นเชิง...” (หน้า 46)

“... จนถึงวันครบรอบวันเกิดปีที่เจ็ดของฉัน ซินแสกลับมา คราวนี้เขา
จะหาฤกษ์ให้เราสามคน คือ ฉัน เหม่ยเยว่ และชันเหม่ย ...เขาจึม ๆ ง่า ๆ
พิจารณาวันเดือนปีและยามตกฟากของเรา แล้วก็กำหนดวันที่ยี่สิบสี่ เดือน
แปด ตามจันทรคติ อันเป็นวันที่เด็กหญิงส่วนใหญ่ในท้องถิ่นเราเริ่มมัดเท้ากัน
ในวันนั้น เด็กหญิงทุกคนที่จะมัดเท้า จะสวดและเซ่นไหว้เจ้าแม่เท้าเล็ก ผู้จะ
ดูแลการมัดเท้าของเราไปจนเสร็จสมบูรณ์” (หน้า 54)

ชาวจีนมีความผูกพันกับเทพยดาฟ้าดินในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ดังนั้นมักมี
ความเชื่อว่าการกระทำพิธีกรรมใด ๆ ควรมีการหาฤกษ์ยามก่อนโดยซินแส ซึ่งจะ
พิจารณาจากวันเดือนปีและยามตกฟาก ชาวจีนเชื่อว่าวันที่ 24 ของเดือนแปด
ตามปฏิทินจันทรคติเป็นฤกษ์งามยามดีต่อการเริ่มต้นมัดเท้า เนื่องจากเป็นวันกำเนิด
ของ “เจ้าแม่เท้าเล็ก” (小脚娘 Xiǎojiǎo niáng) ผู้ที่บรรดาเด็กหญิงทุกคนที่ทำ
การมัดเท้าจะต้องทำการสวดและเซ่นไหว้ เพราะเชื่อว่าเป็นผู้ที่จะดูแลการมัดเท้าของ
หญิงสาวไปจนเสร็จสมบูรณ์

ในการมัดเท้ายังมีการเชิฐู “แม่สื่อ” ซึ่งมีหน้าที่ตรวจร่างกายของเด็กหญิง
ก่อนที่จะถูกทำการมัดเท้า เพื่อดูว่าเด็กหญิงผู้นี้มีลักษณะเด่นใดเป็นพิเศษ และควร
เริ่มการมัดเท้าตั้งแต่เมื่อใด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“คุณนายหวังคงจะไม่ได้เป็นแม่สื่อคนสำคัญที่สุดในอำเภอนี้...
นางยกตัวฉันขึ้นแล้ววางลงบนเก้าอี้ จากนั้นก็คุกเข่าลงตรงหน้า ถอดรองเท้า
ถุงเท้าฉันออก ทั้งบ้านยังคงเงียบกริบ นางทำเหมือนที่ทำกับหน้าฉัน พลิกเท้า
กลับไปกลับมา แล้วไล่นิ้วมือนิ้วหัวแม่มือลงไปตามส่วนโค้งของฝ่าเท้า...

เท้าของแกโค้งเท้าโก่งมากแต่ยังไม่เต็มที นี่หมายความว่า แม่ต้องคอยอีกสักปีจึงจะเริ่มมัดเท้าให้แกได้” (หน้า 45)

“ข้ารู้หรือกว่าเจ็ดขวบนั้นผิดธรรมเนียมของหมู่บ้านเรา แต่ถ้าพวกเจ้าดูลูกสาวให้ดีแล้ว จะเห็นว่า... หกขวบ กระดูดยังอ่อน จึงง่ายที่จะมัด แต่ลูกสาวคนนี้อย่างโตไม่สมวัย คงเป็นเพราะหมู่บ้านของพวกเจ้าอดอยากยากแค้นมาหลายปี...” (หน้า 45-46)

จากความเชื่อข้างต้น แสดงให้เห็นว่าในหมู่บ้านของไปเหอ มีธรรมเนียมต้องมัดเท้าก่อนอายุเจ็ดขวบ แต่หากแม่สื่อเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาที่สามารถรอจนถึงอายุเจ็ดขวบได้ แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการมัดเท้าที่มีความแตกต่างกันในแต่ละหมู่บ้าน และแม่สื่อเป็นผู้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนจีนมากเช่นกัน

“...นางจะขึ้นมาที่หอหญิงนั่งลงบนม้า ขอดูเท้าของเด็กหญิงทุกคนในครอบครัวอี๊ แน่ละ ต้าเจี้ยกับหม่ยเยว่ต้องยอมทำ ส่วนฉัน แม้ชะตากรรมจะอยู่ภายใต้การกำกับของคุณนายหวังแล้ว แม่ก็ยังบอกให้ฉันเอาเท้าให้นางดูด้วย แล้วที่คุณนายเกาพูดก็คือ ‘ร้องเท้าลิกเท้ากับร้องจิบหว่างขาของเด็กคนนี้ จะทำให้ผิวมีความสุขได้’ หรือ ‘ส้นเท้าของแกที่โค้งงอลงคล้ายกันอยู่กับปลายเท้าที่ซ้ออกนั้นจะเตือนให้ผัวคิดถึงเจ้าโลกของตัวเอง แล้ววันทั้งวันผู้ชายที่โชคดีคนนั้นก็คิดถึงแต่เรื่องบนเตียง’” (หน้า 76-77)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้คนในสมัยนั้นเชื่อกันว่าหญิงสาวที่มีร้องเท้าลิก ส้นเท้าโค้งงอลงคล้ายกันอยู่กับปลายเท้าซ้ออก จะทำให้สามีมีความสุขและคิดถึงแต่เรื่องบนเตียง

3. ความเชื่อเรื่องการเย็บและปักลายรองเท้า

รองเท้าพิเศษที่ทำขึ้นสำหรับหญิงสาวที่มีการมัดเท้า นั้นนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากเช่นเดียวกัน ดังนั้นคนจีนในสมัยนั้นจึงให้ความสำคัญและพิถีพิถันในการเย็บปักรองเท้าเป็นอย่างมาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ตั้งแต่วัยที่ฉันยังออกไปวิ่งเล่นกับตุ๊กตา เกอ แม่ก็ได้เริ่มเย็บแถบผ้ายาว สีฟ้าเตรียมไว้เป็นผ้ามัดเท้าให้ฉันแล้ว รองเท้าคู่แรกที่ฉันสวมนั้นแม่เย็บให้กับมือ แต่แม่ทุ่มเทแรงใจมากกว่าในการเย็บรองเท้าคู่เล็กสำหรับบูชาเจ้าแม่กวนอิม เทพีแห่งความเมตตา ผู้รับฟังความทุกข์ระทมของหญิงทุกนาง รองเท้าคู่เล็ก นั้นเย็บปักอย่างวิจิตรประณีต ยาวเพียงสามเซนติเมตรครึ่ง เย็บด้วยผ้าไหมสีแดง อันเป็นสินออกเรือนของแม่เอง” (หน้า 40)

“เราเย็บรองเท้าสำหรับสามี พ่อแม่สามี และพี่น้องทุกคนทั้งชายและหญิง รวมทั้งพี่สะใภ้ น้องสะใภ้ และเด็กทุกคนในบ้าน...ในภาษาถิ่นของเรานั้น คำว่ารองเท้า จะพ้องเสียงกับคำว่าเด็ก ...ยิ่งเราทำรองเท้าได้มากเท่าไร ก็จะมีลูกได้มากเท่านั้น” (หน้า 163)

วัฒนธรรมการมัดเท้านี้นอกจากจะมีการเย็บผ้าและรองเท้าเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการมัดเท้าของเด็กหญิงแล้ว ยังมีการเย็บรองเท้าขนาดเล็กเพื่อใช้สำหรับบูชาพระโพธิสัตว์กวนอิม ซึ่งเป็นเทพีแห่งความเมตตาที่ชาวจีนนิยมนับถือ โดยผู้คนเชื่อว่าพระองค์จะเป็นผู้ที่รับฟังความทุกข์ระทมของหญิงสาวที่ได้ผ่านการมัดเท้ามา นอกจากนี้ก่อนการแต่งงาน หญิงสาวก็จะมีการเย็บรองเท้าให้แก่สามีในอนาคต รวมทั้งสมาชิกทุกคนในครอบครัวของสามี โดยที่หญิงสาวอาจยังไม่เคยเห็นรูปร่างหน้าตาของสามี แต่เนื่องจากว่าคำว่า “รองเท้า” ในภาษาถิ่นจะพ้องเสียงกับคำว่า “เด็ก” จึงมีความเชื่อว่าหากสามารถเย็บรองเท้าได้มากเท่าไรก็จะมีลูกได้มากเท่านั้น

การที่หญิงสาวต้องเย็บรองเท้าด้วยความประณีต และมีลวดลายที่สวยงามให้กับครอบครัวของสามีในอนาคตนั้น จะเป็นสิ่งที่แสดงให้กับทางครอบครัวสามีว่าหญิงสาวที่จะมาเป็นลูกสะใภ้มีความรับผิดชอบ อ่อนน้อมถ่อมตน พร้อมทั้งจะดูแลสมาชิกในครอบครัว ซึ่งการปักลวดลายบนรองเท้าจะมีมากมายหลายแบบและแฝงไว้ด้วยความหมายที่แตกต่างกัน โดยทั่วไปจะสื่อถึงสัญลักษณ์และความเชื่อเฉพาะของผู้ที่ปักลาย สีที่นิยมใช้ในการเย็บปัก คือ สีแดง และนิยมปักลายดอกไม้หรือสัตว์ เช่น

“เราปักกลายบนรองเท้า เหม่ยเยว่ตั้งอกตั้งใจปักกรองเท้าเจ้าสาวสีแดง ซึ่งเป็นรองเท้าที่ถือว่าล้ำค่าที่สุด เธอปักดอกบัวสีชมพูและสีขาวที่แบ่งบาน เป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์ และความสามารถในการผลิตดอกออกผล...” (หน้า 166)

“...ฉันเลือกสีที่รู้ว่าเธอจะชอบ ฉันปักรูปดอกบัวและบันไดไว้บน รองเท้าข้างหนึ่ง เป็นสัญลักษณ์ว่าเธอจะปีนบันไดขึ้นไปเรื่อย ๆ เพื่อสู่สวรรค์ ดอกบัวหมายถึงความต่อเนื่องยาวนาน อีกข้างปักเป็นกวางตัวเล็ก และค่างคาวปีกหยัก หมายถึงมีความสุขมีวาสนา” (หน้า 420)

การเย็บปักกรองเท้าของชาวจีนในยุคนั้นนิยมใช้ผ้าไหมสีแดง ชาวจีนมีความเชื่อว่าสีแดงเป็นสีแห่งความมงคลสำหรับทุกเทศกาล และยังมีการปักรูปดอกไม้หรือสัตว์ต่าง ๆ อีกด้วย การปักรูปต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนสื่อความหมายสิริมงคลทั้งสิ้น เนื่องจากมีเสียงพ้องกับคำที่มีความหมายมงคล เช่น “ดอกบัว” ภาษาจีนเรียกว่า “เหลียนฮวา” (莲花 lián huā) คำว่า เหลียน พ้องเสียงกับคำว่า เหลียน (连 lián huā) ที่แปลว่า ต่อเนื่องยาวนาน “กวาง” ภาษาจีนเรียกว่า “ลู่” (鹿 lù) พ้องเสียงกับคำว่า ลู่ (禄 lù) ที่แปลว่า บุญบารมี มีวาสนา และ “ค่างคาว” คือ “เปียนฝู” (蝙蝠 biānfú) คำว่า ฝู พ้องเสียงกับคำว่า ฝู (福 fú) ที่แปลว่า โชคลาภ นอกจากนี้ ชาวจีนยังนิยมปักลายสัตว์มีพิษทั้ง 5 อีกด้วยได้แก่ ตะขาบ คางคก แมงป่อง งู และกิ้งก่า โดยเชื่อกันว่า สัตว์มีพิษเหล่านี้จะช่วยต้านโรคที่มากับฤดูร้อนทั้งห้า คือ อหิวาตกโรค กาฬโรค ไข้รากสาด ไข้จับสั่น และไข้รากสาดใหญ่ จึงถือเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่ออีกรูปแบบหนึ่งของชาวจีนในยุคนั้น

นอกจากการปักกรองเท้าด้วยสีแดงแล้ว ยังมีการเย็บด้วยผ้าสีอื่นที่เป็นสิริมงคลจากการที่เสียงพ้อง เช่น สีม่วงสลับกับสีขาว เนื่องจาก “สีม่วง” ภาษาจีนเรียกว่า “จื่อ” (紫 zǐ) พ้องเสียงกับคำว่า จื่อ (子 zǐ) ที่แปลว่า ลูกชาย ส่วนสีขาว ภาษาจีนเรียกว่า “ไป่” (白 bái) พ้องเสียงกับคำว่า ไป่ (百 bǎi) ที่แปลว่าร้อย เมื่อนำเอาสีม่วง

และสีขาวมาประกอบกันจึงหมายถึงการมีลูกชายเป็นร้อย ซึ่งสื่อถึงความเป็นสิริมงคล เนื่องจากชาวจีนให้ความสำคัญกับการสืบทอดลูกหลานเป็นอย่างมาก

4. ความเชื่อเรื่องขั้นตอนการมัดเท้า

ลักษณะความเชื่อและการถือโชกลางต่าง ๆ เป็นรูปแบบของความเชื่อต่อเนื่อง ในทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งซึ่งไม่ต้องการอธิบาย เหตุผล ชาวจีนให้ความสำคัญกับความเป็นสิริมงคลของชีวิตเป็นอย่างมาก การมัดเท้า ก็เช่นกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แม่กับอาสะใภ้เริ่มตระเตรียมงาน เย็บผ้ามัดเท้าเพิ่มขึ้น และให้เรา กินกล้วยไส้ถั่วแดง เพื่อช่วยให้กระดูกของเราอ่อนตัว และเป็นเคล็ดด้วยว่าเท้า ที่มัดแล้วของเราจะกลมกลิ้งสวยงามและเล็กกะทัดรัดเช่นกล้วย วันก่อนจะเริ่ม มัดเท้า ผู้หญิงในหมู่บ้านพากันมาเยี่ยมเราที่หอหญิง พี่น้องร่วมสาบานของต้าเจี๋ย เอาขนมมาฝากอวยพรให้เราโชคดี และแสดงความยินดีที่เราจะได้เข้าสู่ ความเป็นหญิงอย่างเป็นทางการ” (หน้า 55)

เห็นได้ว่าชาวจีนในอดีตมีความเชื่อว่าการกินกล้วยไส้ถั่วแดงจะช่วยให้กระดูก มีความอ่อนตัว และยังถือเป็นเคล็ดว่าเท้าที่มัดแล้วนั้นจะมีความกลมกลิ้งสวยงามและ เล็กกะทัดรัดดังเช่นกล้วย นอกจากนี้ยังสามารถเห็นได้ว่าเหล่าหญิงสาวได้ให้ ความสำคัญกับการมัดเท้าเป็นอย่างมาก เมื่อมีหญิงสาวจะเริ่มทำการมัดเท้า จะมีเหล่า หญิงสาวในหมู่บ้านมาอวยพรและให้กำลังใจ และเมื่อถึงเวลาที่จะเริ่มทำการมัดเท้า นั้น ก็ยังมีพิธีและขั้นตอนอีกมากมาย ซึ่งผู้ที่จะต้องมีการเตรียมตัวมาอย่างดีและ อุปกรณ์ต้องเตรียมอย่างครบครันเพื่อให้การมัดเท้าเป็นไปอย่างราบรื่น

“เช้าวันที่ยี่สิบสี่เดือนแปด เราสามคนเช่นไหว้เจ้าแม่เท้าเล็ก ด้วย ขนมบัวลอย ส่วนแม่ของเราก็เอารองเท้าเล็ก ๆ ที่ได้เย็บเอาไว้ไปวางไว้หน้ารูป ปั้นเล็ก ๆ ของเจ้าแม่กวนอิม จากนั้นอาสะใภ้ก็เตรียมสารส้ม ยาห้ามเลือด กรรไกร กรรไกรตัดเล็บแบบพิเศษ เข็มและด้าย แม่และอาสะใภ้ตั้งม้วน

ผ้าแถบที่ได้เย็บเตรียมไว้ออกมา แต่ละผืนกว้างห้าเซนติเมตร ยาวสามเมตร และได้ลงแป้งไว้อ่อน ๆ แล้วผู้หญิงทุกคนในบ้านก็พากันขึ้นไปชั้นบน ต้าเจียขึ้นไปเป็นคนสุดท้าย หีวน้ำร้อนขึ้นไปถึงหนึ่ง ในน้ำมีรากต้นหม่อน ผงอัลมอนต์ น้ำปัสสาวะ รากไม้ และพืชสมุนไพรนานาชนิด” (หน้า 56)

“แม่ล้างเท้าให้ ชัดด้วยสารส้ม เพื่อทำให้เนื้อเยื่อหดตัว และจำกัดเลือดกับหนองอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ให้เหลือน้อยที่สุด แม่ตัดเล็บเท้าฉันจนสั้นที่สุดเท่าที่จะสั้นได้ ขณะเดียวกันก็เอาผ้ามัดเท้าแช่น้ำ เพื่อมัดทิ้งเปียก ๆ เมื่อแห้งก็จะตึงแน่นยิ่งขึ้น จากนั้นแม่จับปลายผ้าด้านหนึ่งวางทาบลงบนหลังเท้า แล้วพันรอบนิ้วเท้าสี่นิ้วก่อนไล่ลงมาพันรอบเท้า จากนั้นไปที่ส้นเท้า พันรอบข้อเท้าอีกรอบเป็นการตรึงให้แน่น การพันมีจุดประสงค์คือดึงให้นิ้วเท้ากับส้นเท้ามาเจอกัน เพื่อให้เกิดเป็นร่องแต่ปล่อยนิ้วหัวแม่เท้าไว้ใช้เดิน แม่ทำเช่นนี้หลายรอบจนกระทั่งผ้าหมด อาสะไภ้และยาอื่นคูดอยู่ด้านหลังตลอดกระบวนการ คอยดูไม่ให้ผ้าที่พันมีรอยย่นหรือมีร่อง สุดท้าย แม่เย็บปลายผ้าทั้งสองด้านให้ติดกันจนแน่น เพื่อไม่ให้หลุดและไม่ให้ฉันแค้นมันออกได้” (หน้า 56-57)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าก่อนจะมีการมัดเท้า ต้องมีการเตรียมอุปกรณ์ทุกอย่างให้พร้อม แล้วจึงทำการเช่นไหว้ “เจ้าแม่เท้าเล็ก” และกราบไหว้พระโพธิสัตว์กวนอิมก่อน เพื่อช่วยให้การมัดเท้าที่กำลังจะเกิดขึ้นได้ดำเนินการไปอย่างราบรื่น หลังจากนั้นจึงเริ่มทำการมัดเท้าตามขั้นตอนอย่างพิถีพิถันและระมัดระวัง เมื่อทำการมัดเท้าเสร็จแล้ว หญิงสาวต้องฝึกเดินไปมาหลาย ๆ รอบ ถึงแม้ว่าขณะที่ต้องฝึกเดินไปเดินมานั้น หญิงสาวจะร้องไห้ด้วยความเจ็บปวด แต่ก็ยังคงถูกบังคับให้ฝึกเดินไปมา เมื่อพิธีมัดเท้าเสร็จสิ้นลง หญิงสาวจะมีการใช้ชีวิตอยู่กับเท้าที่ถูกมัดแน่น และก่อนนอนทุกคืนหญิงสาวจะต้องใส่รองเท้าแตะสำหรับใส่นอนเพื่อให้เท้าที่ผ่าน

การมัตนั้นคงที่และได้รูปตามที่ต้องการ เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้เห็นได้ว่าหญิงสาวต้องทนกับความทรमान เพื่อแลกกับการจะได้เป็นที่ทรงคุณค่าตามความเชื่อของสังคม

สรุปผล

นวนิยายแปลเรื่อง “จดหมายลับไปเหอ” เป็นนวนิยายที่บอกเล่าชีวิตของหญิงจีนเผ่าเย้าที่ทำการมัตเท้าในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการมัตเท้าของชาวจีนในสมัยนั้น ทำให้เข้าใจถึงวิถีชีวิต ค่านิยมและความเชื่อของชาวจีนที่มีต่อวัฒนธรรมการมัตเท้า ในขณะเดียวกันยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองความเชื่อของชาวจีนทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ 1.ความเชื่อในเรื่องความสำคัญของเท้าและค่านิยมความงามของหญิงจีน 2.ความเชื่อในการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชินแสและแม่สื่อ 3.ความเชื่อเรื่องการเย็บและปักลายรองเท้า 4.ความเชื่อในขั้นตอนการมัตเท้า

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงสถานภาพทางสังคมของผู้หญิงจีนในอดีต ถูกกำหนดมาตั้งแต่การเป็นสมาชิกของสังคม และสังคมในสมัยโบราณก็ได้ให้ความสำคัญกับขนาดเท้าของผู้หญิงมากกว่ารูปร่างหน้าตา เท้าจึงกลายเป็นตัววัดเกณฑ์ความสวยงาม สถานภาพ และบทบาททางสังคมของผู้หญิง สอดคล้องกับการศึกษาของ Wang & Liu (2012) เป็นการตีกรอบความงามของผู้หญิงจากเท้าที่แลกมาด้วยความเจ็บปวดและความพิการทางร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “การมัตเท้าเป็นประเพณีที่ทำร้ายหญิงสาว แสดงให้เห็นถึงจิตใจที่บิดเบี้ยวของผู้คน” (Chen, 2022) และการมัตเท้าจะไม่นับเป็นสิ่งสวยงามที่ประดับบนเรือนร่างที่ผู้หญิงแสวงหาอีกต่อไป ดังที่ Wang (2020) ได้กล่าวไว้ จึงส่งผลให้วัฒนธรรมการมัตเท้าหายไปจากสังคมจีน

จากการศึกษาพบว่า การมัดเท้าเป็นสิ่งที่สร้างความเจ็บปวดให้กับผู้หญิงเป็นอย่างมาก แต่อีกมุมมองหนึ่ง ผู้วิจัยพบว่า แท้ที่จริงแล้วกลับเป็นความยินยอมในตัวของผู้หญิงเอง เพื่อที่จะได้ข้อแลกเปลี่ยนเป็นอำนาจเล็ก ๆ ที่ผู้หญิงในสังคมชายเป็นใหญ่พึงจะมีได้ นอกจากนี้ ยังเห็นได้ว่า ถึงแม้จุดเริ่มต้นของการมัดเท้าจะเริ่มมาจากผู้ชาย แต่ความเป็นจริงแล้วผู้หญิงจีนในสมัยนั้น ก็เป็นผู้ที่สร้างความเจ็บปวดให้กับคนเพศเดียวกัน เป็นผู้สมรู้ร่วมคิดในดำรงวัฒนธรรมอันเจ็บปวดนี้ให้สืบทอดสู่คนรุ่นต่อมาอีกด้วย นับเป็นการตอกย้ำให้ผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุเท่านั้น ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้การมัดเท้าได้ยุติลงแล้ว แต่วัฒนธรรมการมัดเท้านี้ได้กลายเป็นร่องรอยอันเจ็บปวดสำหรับผู้หญิงที่มีโอกาสลืมเลือนได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปเป็นองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่ความเข้าใจในภูมิหลังทางวัฒนธรรมการมัดเท้าสำหรับผู้สนใจทั่วไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาจากวรรณกรรม รวมทั้งเอกสารทางประวัติศาสตร์อื่น ๆ เพิ่มเติมให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น และควรมีการศึกษาในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร กองเส็ง. (2559). “ร่างกายภายใต้บังการ” การเปลี่ยนแปลงความหมาย “ความงาม” ของสตรีไทย-จีนตามวิถีสมัยใหม่. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 5(2), 235-249.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2532). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-จีน ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). อมรินทร์ พรินตติ้ง กรู๊ปจำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.
- ลัญจกร นิลกาญจน์. (2561). วัฒนธรรมความเชื่อกับการจัดการศรัทธาของชุมชน. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 10(2), 11-20.
- ลิซ่า ซี. (2549). *Snow Flower and the Secret Fan* [จดหมายลับไปเหอ]. หจก. อรุณการพิมพ์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2542). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี* (พิมพ์ครั้งที่ 10). ไทยวัฒนาพานิช.
- Chen Mingdi. (2022). Lun Feng Yicai 《San cun Jin lian》 zhong de chanzu ‘e su. *Masterpieces Review*. (17). 80-82.
- Ding Mei. (2020). Chan zu wenhua de “xing” yu “shuai”. *The Public Art and Literature Journal*. 222-223.
- Liang Xia. (2017). Chanzu qiyuan yanjiu zongshu. *Wenhua yu Tansuo Journal*. (6). 108.

- Liu Yuting, Jiang Yanglin, Wu Huimin, & He Biao. (2021). Research on the Influence of Foot-Binding on Female Foot Shape. **Tansuo yu Zhengming Journal**. 11(35). 204-211.
- Wang Jingke. (2020). Zhongguo nvxing chanzu xisu yu zhengrong wenhua de bijiao yanjiu. **Xiandai Shangwu Gongye Journal**. (9). 190-192.
- Wang Zhixue & Liu Yan. (2012). Lun Zhongguo gudai xisu yu shehui wenhua fazhan de luoji yanjin. **Seeker Journal**. (1). 46-48.